

Mezey László Miklós

Az Új Könyvek szürke eminenciása

Lakatos András (1943-2019) emlékezete

1987 nyarától 1994 nyaráig voltunk az íróasztalunknál szembeszomszédok Lakatos Andrással az akkori Könyvtartudományi és Módszertani Központban (KMK), az Új Könyvek szerkesztőségében. Újonnan érkezett munkatársként kerültem az állománygyarapítási folyóirathoz, és a főszerkesztő, osztályvezető Győri Erzsébet Lakatos Andrást jelölte ki tanítómesteremül. (Utóbb tapasztaltam, hogy minden újonnan jött kollégát ő vezetett be a szerkesztő munka rejtelmébe.) András leült mellém, és a maga egyéni hanghordozásával, lassan tagolt beszédével elmondta, mi lesz a dolgom, attól kezdve, hogy beérkezik a szerkesztőségbe a frissen megjelent kötet, egészen addig, amíg nyomtatásban megjelenik a recenzió-

ja. Ettől a naptól kezdve nyolc évig minden munkanapon együtt voltunk, sőt egy dolgozó pár lettünk, hiszen ketten voltunk férfiak az osztályon, így a nagy füles kosárban mi cipeltük le és föl a könyveket az OSZK bibliográfiai osztályára, ahol az ismertetésre kerülő könyvek címleírásai készültek.

Nyolc év alatt minden munkanapon egymással szemközt ülve volt alkalmam megfigyelni ezt a különös természetű, rendkívüli tudású embert. Az rögtön föltűnt, hogy a legegyszerűbb, leghétköznapibb mondatokat is gonddal formálja meg. Később azt is megtapasztaltam, hogy minden leírt sora nyomdakészre csiszolt szöveg volt. Mind beszédben, mind írásban valami elképesztő körütekintés és műgond jellemezte. Az is hamar kiderült, hogy lényegében mindent tud, amit a magyar és a világirodalom történetéből, illetve az irodalom elméletéről, valamint a filmművészetről tudni lehet és érdemes. Soha, de soha nem kérkedett a tudásával, inkább szemérmesen takargatta, de ha kérdeztek tőle valamit, pontos és kimerítő választ adott. Márpedig sűrűn kérdezték, hiszen akkoriban a cédu-lakatalógus mellett az ő fantasztikus memóriája volt a legfontosabb segédletünk a szerkesztőségben. Naponta többször fordultak hozzá kollégák, ugyan, mondaná meg, mi volt ennek a regénynek az előzménye, és az mikor jelent meg. Vagy egy író példaképei, mesterei, kortársai közül kit is kéne említeni a könyvismertetésben. Milyen világirodalmi párhuzamai vannak ennek a műnek stb. Válaszaiban szinte tévedhetetlen volt. Olykor-olykor egyszerűbb volt őt kérdezni, mint a katalógusban keresgélni.

Mindenki tudta róla, hogy az egyik legnagyobb kortárs olvasó. Nem véletlenül írta róla Spiró György *Az olvasó* című esszéjét, majd 2009-ben, 65. születésnapját követően ugyanilyen címmel jelent meg Fogarassy Miklós szerkesztésében tanulmány- és esszékötet róla. Tehát már életében legendás olvasó volt, ekként ismerte a honi irodalmi élet és könyves szakma. Néha az volt az érzésem, minden általam ismert könyvet elolvasott, és ez még csak műveltségének a kisebb része volt. Legendás volt hatalmas folyóirat-gyűjteménye is. Fizetése jelentős hányadát az akkor fontosnak, mértékadónak számító folyóiratok megvásárlására fordította. Azt is tudta mindenki, hogy annak a budai társasháznak, ahol lakott, a ruhaszárító helyisége az ő folyóiratraktára volt. Nem csak olvasta, gyűjtötte a folyóiratokat, a tartalmukat is a fejében tartotta. Ha valakinek szüksége volt egy valaha a Kortársban, Kritikában, Alföldben, Forrásban, Holmiban, Tiszatájban vagy Életünkben megjelent cikkre, András emlékezett rá, körülbelül mikor jelent meg; odahaza föltúrta a szárítót, és másnap hozta a megfelelő lapszámot.

Mert segítőkész volt. Sosem ajánlkozott, sosem tolakodott, sosem fontoskodott, de ha kérték – és nagyon sokszor kérték – szívesen segített. Emlékszem, egy drámakötet ismertetésének írása közben megakadtam valamilyen terminológiai problémán. Kérdésekre drámaelméleti kiselőadást rögtönzött az ókori görögöktől, Arisztotelésztől Bécsy Tamás drámaelméletéig. Hihetetlen reprodukív tudása volt. Hogy kreatív tudása mély volt, az is biztos, de hogy mennyire aktív,

az nem nagyon derült ki. Keveset és kedvetlenül írt. Ha elkerülhetetlen volt, írt recenziókat is, de ritkán és csaknem szenvedve. Maga elé húzott egy megsárgult kockás spirálfüzetet, kezébe vette tűhegyes grafitceruzáját, és sűrű sóhajok között nekikönyökölt az írásnak. Gondosan rajzolt, csaknem nyomtatott betűkre emlékeztető írásával kristályos logikájú, precíz megfogalmazású, csiszolt stílusú, egyből nyomdakész szöveget vetett papírra. Ezt a legkisebb javítás nélkül át lehetett adni a gépíróknak tisztázás végett. Mire elkészült a kétoldalas szöveggel, elszívott fél tucat rövid Fecske cigarettát. A nap végére, amikor hazaindult, leveles tányér méretű hamutartója megtelt csikkel.

Amilyen igényes volt az olvasmányokban, pontos és kifejező volt szóban és írásban, ugyanolyan akkurátus volt a szerkesztő munkában. Sok egyéb mellett az alaposságot, a körültekintést lehetett eltanulni tőle. Azt, hogy érdekesebb kétszer-háromszor ugyanahhoz a mondathoz, adathoz, idegen névhez, évszámhoz visszatérni, mint egyszer felületesen átsiklani fölötte. Egyik kezében a füstölgő cigaretta, másikkban a fekete filctoll és a fehér írógépkifestő ecsetje, ügyeletes szerkesztőként így javítgatta a recenzensektől kapott kéziratokat. Hosszan eltűnődött egy-egy félresikerült mondat vagy slampos szófordulat fölött, halk megjegyzéseket tett, és ha problémásnak ítélte a félkész írást, a paksaméta aljára csúsztatta. Ilyenformán a nehezebben javítható kéziratok mindig a lapzártá utolsó napjára maradtak, ami okozott némi feszültséget a leadandó lapszám anyagmennyisége és a vészesen közelgő határidő között. De ő rendületlenül, füstfelhőbe burkolózva, időnként félhangosan suttogva, késő estig bennmaradva szerkesztette az aktuális Új Könyvek-számot. És abban kivetnivaló nem maradhatott.

Tudtuk róla, hogy ígéretes irodalom- és filmkritikusi pályakezdése valamiért abbamaradt. Vélhetően az egyéni ambíció hiánya, a mérsékelt önkifejezési vágy miatt. Ő az olvasást, a tudás gyarapítását és elmélyítését tartotta legfontosabbnak, abban lelta a kiteljesedés örömét. És abban, hogy hihetetlen tudását mások számára fordítsa. Ezért is lehetett 1994 után nyugdíjazásáig az OSZK talán legismertebb és legnépszerűbb tájékoztató könyvtárosa. A tájékoztató munkában találta meg élete értelmét – olvasók sokaságának segítségével. Miután az Új Könyvek V. emeleti szerkesztőségéből fölköltözött a VII. emeleti, olvasótermi szintre, még nagyon sokáig, a számítógépes adatbázisok kiépüléséig följártunk hozzá segítségét, tanácsát kérni.

Igazi szürke eminenciás volt, aki mindent tud, de akiről alig tudnak valamit. Az íróasztala olykor-olykor „búcsújáró hely” lett, ahol a Kossuth-díjas költőtől az egyetemi tanárig, az országos hírvésszéistától a jeles irodalomtörténészig, a filozófustól a folyóirat főszerkesztőig számosan megjelentek, kézírataikat megmutatva, tanácsot kérve, vagy csak egy kis eszmecserére. És ő lassan, tagoltan, pontos mondatait fejben megszerkesztve, cáfolhatatlan érveléssel, találó példák fölhozásával elmondta körültekintő véleményét. Sosem fölényesen, de mindig udvariasan, megengedő módon. Nehéz volt vitázni véleményével, kritikusi ítéleteivel. És

az Új Könyvek szerkesztőségében sem történhetett semmilyen fontosabb dolog anélkül, hogy a főszerkesztő vagy egy-egy kolléga ki ne kérte volna a véleményét.

Alapvetően zárkózott ember volt, de néha-néha föl is oldódott, olyankor szívesen anekdotázott, mesélt, „sztorizott”, ahogyan maga mondta: „kis adagokban kimérte a magánéletét”. Egész megjelenése, bicegő járása, megfontolt viselkedése, lassú beszédtempója az igazi szürke eminenciásé volt. Olyan emberé, akin semmi föltűnő nincs, de ha ritkán megszólal, csak rá lehet és csak rá érdemes figyelni.

Most talán éppen az odaíti szarítóhelyiségben kutakodik egy-egy megsárgult folyóiratszám után, kezébe veszi, belelapoz, ellenőrizendő, hogy jól emlékszik-e egy rég olvasott tanulmányra, prózára vagy versre.

Nyugodj békében, András!

Megjelent a Fehér Könyv

A Közgyűteményi Digitalizálási Stratégiában (KDS) megfogalmazott célok szerint a közgyűteményi digitalizált dokumentumok arányának a teljes digitalizálendő állományhoz képest 2020-ra meg kell közelítenie az 50%-ot.

A létrejövő tartalmak könnyebb megtalálhatósága és felhasználhatósága érdekében meg kell valósítani a Nemzeti Adattár Projektet (NAP) is. Ahhoz, hogy ezeket a célokat elérhessük, szükség van az országos szintű együttműködés kialakítására a digitalizálás területén.

Az együttműködés azonban nem merül ki a feladatok megosztásában és koordinálásában, a hatékony közös munkához elengedhetetlenül szükséges az egységes módszertan alkalmazása is. Ennek segítésére a KDS-ben meghatározott közgyűteményi szereplők, azaz a Magyar Nemzeti Filmarchívum, az MTVA Archívuma, az Országos Széchényi Könyvtár, a Magyar Nemzeti Múzeum, a Magyar Nemzeti Levéltár és a Forum Hungaricum Nonprofit Kft., valamint szakági szakértők közösen kidolgozták a *Fehér Könyv. Módszertani útmutató a közgyűteményi kulturális örökség digitalizálásához és közzétételéhez* című kiadványt. Ez tartalmazza a közgyűtemények digitalizálási munkájához szükséges szabványokat és módszertani segédleteket, valamint – egyfajta zsinórmérték-ként szolgálva a múzeumok, könyvtárak, levéltárak és audiovizuális gyűjtemények munkájához – elősegíti az egységes elvek mentén történő műtárgy-digitalizálást.

(Forrás: www.oszk.hu)